

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ В АВСТРАЛІЇ

О. А. Соломанчук

студентка юридичного факультету ВНУ імені Лесі Українки

Крисюк Ю. П.

к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії держави

і права юридичного факультету ВНУ імені Лесі Українки

Відомо, що чи не всі держави мають свого главу – особу, що має виключне право на представлення такої держави. Така особа, виборна чи спадкова, одноосібна чи колегіальна, зазвичай чітко визначається в писаній чи неписаній конституції. Однак унікальною видається ситуація в Австралії. Проблема визначення глави держави в Австралії полягає у постійних дискусіях щодо того, кого вважати главою держави Австралії – монарха, генерал-

губернатора чи обох одночасно. Подібні обговорення достатньо поширені в середовищі Співдружності націй і недостатньо освітлені в українських публікаціях, присвячених проблемам конституційного права зарубіжних країн. Це обумовлює актуальність даного дослідження.

Перш за все, варто підкреслити, що у конституції Австралії не згадується термін «глава держави». В обговоренні він використовувався для опису людини, яка займає найвище звання серед урядовців. Ряд авторів, зокрема Девід Сміт, стверджували, що цей термін краще використовувати для опису генерал-губернатора.

Проте слід взяти до уваги, що у деяких державах, що входять до Співдружності націй, зокрема в Австралії, формально збереглася монархічна форма правління, яка набула особливої форми міждержавних відносин. Вважається, що в Австралії функції глави держави здійснює від імені британського монарха генерал-губернатор – посадова особа, яка призначається британським монархом за пропозицією уряду відповідних країн [1, с. 82].

Стосовно уряду в Австралії, монархом станом на сьогодні є королева Єлизавета II, яка править з 6 лютого 1952 р., і яка представлена генерал-губернатором відповідно до Конституції. Але при цьому в Австралії термін «глава держави» вживався в обговоренні як зручний термін для опису особи, яка має найвищий чин серед членів уряду [2].

Зокрема у розділі 61 Конституції Австралії, зазначається, що виконавча влада Співдружності покладена на Королеву і здійснюється Генерал-губернатором як представником Королеви і поширюється на виконання та підтримку цієї Конституції та законів Співдружності. Розділ 2 передбачає, що генерал-губернатор представляє королеву в Австралії. Він призначається монархом за поданням прем'єр-міністра Австралії.

На практиці генерал-губернатор виконує всі функції, які зазвичай виконує глава держави, без погодження з королевою; хоча він є представником королеви, однак не є делегатом або агентом монарха. Відповідно до конвенцій Вестмінстерської системи, повноваження генерал-губернатора майже завжди здійснюються за згодою прем'єр-міністра або інших міністрів Корони. Генерал-губернатор може використовувати резервні повноваження Корони, як це передбачено конституцією [3, с. 126].

Генерал-губернатор, як правило, представляє Австралію на міжнародному рівні, здійснюючи державні візити. Проте на королеву також покладено деякі офіційні обов'язки. Для прикладу, вона представляє Австралію у міжнародних відносинах з Великобританією.

На думку представників судової влади Австралії, саме королева є конституційною главою держави. Зокрема у рішенні про свободу інформації в 2019 році Адміністративним апеляційним трибуналом було сказано: «Хоча

Австралія є самоврядною державою, проте королева є конституційним главою уряду Австралії як конституційний глава держави Австралії та інших членів Співдружності» [4].

Крім того, у 2000 році, суддя Високого суду Австралії, Майкл Кірбі дійшов висновку, що генерал-губернатор все частіше приймає на себе функції віртуального глави держави Австралії [5]. Цю думку підтримують також австралійці, що відстоюють ідею конституційної монархії. Наприклад, сер Девід Сміт, колишній офіційний секретар п'яти генерал-губернаторів, вважає, що саме генерал-губернатор є главою держави, тоді як королева є сувереном Австралії, оскільки конституція вказує генерал-губернатору, а не монарху, виконувати обов'язки глави держави [6]. Професор Флінт стверджує, що термін «глава держави є дипломатичним і регулюється міжнародним правом, і зазначає, що, коли генерал-губернатора відправляють за кордон і приймають на посаду глави держави, він, згідно з міжнародним правом, є главою держави.

Щодо погляду австралійського республіканського руху, то він також узгоджується з офіційною позицією. Провідний республіканець, колишній прем'єр міністр Австралії (2015-2018 рр.) та лідер Ліберальної партії Австралії (до 2018 року) Малкольм Тернбулл доводив у 1993 році: «Поки ми будемо вважати британську королеву в якості глави держави, інші країни скрізь, не лише в Азії, будуть вважати нас менш незалежними» [7].

У своїй книзі «Неохотна республіка» 1993 року Малкольм Тернбулл, колишній прем'єр міністр Австралії (2015-2018 рр.) та лідер Ліберальної партії Австралії (до 2018 року) вважає, що в Федерації «генерал-губернатор діє частково як глава держави, а частково як місцевий представник британського уряду» [8].

Найавторитетніші джерела, опубліковані урядом Австралії, використовували термін «глава держави» для позначення монарха, деякі з них надавали пояснювальні заяви. Сюди входять: Будинок уряду, Будинок парламенту, Комісія державної служби та відділи Генерального прокурора. Виборча рада Австралії в одному документі використовувала цей термін для опису генерал-губернатора та губернаторів штатів у відповідних юрисдикціях. Ще один називає генерал-губернатора «конституційним главою держави», а королеву «главою держави». Наразі на урядовому веб-сайті зазначається: «Згідно з Конституцією, правлячий британський монарх також є австралійським монархом, а отже, главою держави Австралії» [9].

Висновки. Підводячи підсумки, можна зазначити, що в Австралії існує два визначення глави держави: монарх і генерал-губернатор. Не дивлячись на наявність різних думок, часом навіть полярних, можливо виділити певний консенсус серед більшості науковців та самих політичних діячів Австралії, які наразі сходяться на тому, що монарх у випадку Австралії виконує символічну

роль, а генерал-губернатор є конституційним главою держави і саме йому належить реальна влада в Австралії.

Література

1. Навч. посібник / М. С. Горшенцова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.

2. Ireland, Ian (28 August 1995). «Who is the Australian Head of State?» . Research Note. Canberra: Dept. of the Parliamentary Library ISSN 1323-5664. Archived from the original on 17 January 2011. Retrieved 22 January 2011.

3. Zines, Leslie (2008). The High Court and the Constitution. Sydney: Federation Press. p. 345. ISBN 978-1-86287-691-0.

4. Secretary, Department of Prime Minister and Cabinet and Summers (Freedom of information) [2019] AATA 5537, decision of Justice M. A. Perry, Deputy President, Later, both the Queen and the Prime Minister are said to be «heads of State».

5. Michael Kirby, The Australian Republican Referendum 1999 – Ten Lessons addressing the Faculty of Law, University of Buckingham, UK, 3 March 2000.

6. Smith, David (19 March 2001), Our Australian Head of State, Sydney: Australians for Constitutional Monarchy, retrieved 24 January 2011.

7. Parliament of Australia. «The role of the Governor-General». Australian Government Publishing Service. Archived from the original on 12 March 2011. Retrieved 10 March 2011.

8. Turnbull, Malcolm (31 May 1994). The Reluctant Republic. London: William Heinemann Ltd. p. 33. ISBN 978-0-85561-372-3.

9. Government of Australia. «About Australia - Our Government - Australia's Federation». Queen's Printer for Australia. Retrieved 10 March 2011.